

Sygn. akt: I ACa 1481/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 15 maja 2014 r.

Sąd Apelacyjny w Łodzi I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Bożena Wiklak (spr.)
Sędziowie:	SA Tomasz Szabelski SA Joanna Walentkiewicz - Witkowska
Protokolant:	stażysta Agnieszka Kralczyńska

po rozpoznaniu w dniu 15 maja 2014 r. w Łodzi

na rozprawie

sprawy z powództwa **J. J. (1), J. J. (2) i A. J. (1)**

przeciwko (...) **Spółce Akcyjnej z siedzibą w W.**

o zadośćuczynienie, odszkodowanie i rentę

na skutek apelacji strony pozwanej

od wyroku Sądu Okręgowego w Piotrkowie Trybunalskim

z dnia 24 września 2013 r., sygn. akt I C 7/12

I. zmienia zaskarżony wyrok w punktach 1d, 2, 3b oraz 7 w ten tylko sposób, że:

- oddala powództwo w zakresie zasądzonej w punkcie 1d kwoty 20.000 złotych z ustawowymi odsetkami od dnia 3 maja 2013 r.;

- zasądzoną w punkcie 3b kwotę 30.000 złotych obniża do kwoty 15.000 (piętnaście tysięcy) złotych;

- obniża podlegającą ściągnięciu w punkcie 7 kwotę 26.580 złotych do kwoty 24.830 (dwadzieścia cztery tysiące osiemset trzydzieści) złotych;

II. oddala apelację w pozostałej części;

III. zasądza od J. J. (1) na rzecz (...) Spółki Akcyjnej z siedzibą w W. kwotę 2.800 (dwa tysiące osiemset) złotych tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego;

IV. nie obciąża powódki J. J. (2) obowiązkiem zwrotu na rzecz strony pozwanej kosztów postępowania apelacyjnego.

Sygn. akt I ACa 1481/13

UZASADNIENIE

Zaskarżonym wyrokiem z dnia 24 września 2013 roku Sąd Okręgowy w Piotrkowie Trybunalskim, w sprawie z powództwa J. J. (1), J. J. (2), A. J. (1) przeciwko (...) Spółce Akcyjnej w W., między innymi zasądził od pozwanego (...) Spółki Akcyjnej w W.:

1. na rzecz powoda J. J. (1):

- a) kwotę 60.000,00 złotych tytułem zadośćuczynienia w związku ze śmiercią żony A. J. (2) z ustawowymi odsetkami od dnia 29 maja 2008 roku do dnia zapłaty;
- b) kwotę 30.000,00 złotych tytułem zadośćuczynienia w związku ze śmiercią córki A. J. (3) z ustawowymi odsetkami od dnia 11 marca 2011 roku do dnia zapłaty;
- c) kwotę 80.000,00 złotych tytułem odszkodowania za znaczne pogorszenie się jego sytuacji życiowej w wyniku śmierci żony A. J. (2) z ustawowymi odsetkami od dnia 3 maja 2013 roku do dnia zapłaty;
- d) kwotę 20.000,00 złotych tytułem odszkodowania za znaczne pogorszenie się jego sytuacji życiowej w wyniku śmierci córki A. J. (3) z ustawowymi odsetkami od dnia 3 maja 2013 roku do dnia zapłaty;

2. na rzecz J. J. (2) i A. J. (1):

- a) kwoty po 80.000 złotych tytułem zadośćuczynienia w związku ze śmiercią matki A. J. (2) z ustawowymi odsetkami od dnia 29 maja 2008 roku do dnia zapłaty;
- b) kwoty po 30.000 złotych tytułem zadośćuczynienia w związku ze śmiercią siostry A. J. (3) z ustawowymi odsetkami od dnia 11 marca 2011 roku do dnia zapłaty;

Będące przedmiotem żądania roszczenia były dochodzone w związku ze śmiercią A. J. (2) (żony i matki powodów) oraz A. J. (3) (córki i siostry powodów) w wypadku z 27 marca 2008 roku, którego sprawca był ubezpieczony w pozwanym Zakładzie (...).

Rozstrzygnięcie Sądu pierwszej instancji zostało wydane na podstawie ustaleń, które Sąd Apelacyjny podzielił i przyjął za własne.

W ich świetle Sąd Okręgowy uznał, że zachodzą przesłanki do przyznania na rzecz powodów zadośćuczynienia po śmierci A. J. (2) i A. J. (3).

Odnosząc się do kwestii wysokości zadośćuczynienia Sąd pierwszej instancji wskazał, że na skutek śmierci A. J. (2) i A. J. (3) zerwaniu uległa więź łącząca rodzinę. W jednym wypadku zginęły bowiem dwie najbliższe osoby dla powodów. Powód J. J. (1) stracił żonę oraz córkę, natomiast powodowie A. J. (1) i J. J. (2) stracili matkę i siostrę. Sąd Okręgowy wskazał, że przed wypadkiem rodzina J. żyła zgodnie i szczęśliwie. Wszyscy jej członkowie byli ze sobą silnie związani.

Małżonkowie mieli plany wybudowania domu, wykształcenia dzieci. Dzieci natomiast miały oparcie w swoich rodzicach, a pod nieobecność ojca, który pracował za granicą, na co dzień mieszkaly z matką, która troszczyła się o

ich rozwój i wychowanie. Po tragicznym wypadku życie całej rodziny uległo zmianie. Nagła strata najbliższych osób pozostawiła jedynie ból, pustkę, smutek i cierpienie. Powód J. J. (1) przez okres trzech miesięcy codziennie dojeżdżał do szpitala do Ł., gdzie przebywał syn A., który także odniósł w wypadku znaczne obrażenia. Po śmierci żony i córki u powoda J. J. (1) wystąpiły objawy ostrej reakcji na stres. Powód, zajmując się poszkodowanym w wypadku dzieckiem, długo nie mógł sobie uświadomić, co się stało. W chwili obecnej jego stan psychiczny jest stabilny. Stopień cierpienia psychicznych związanych ze śmiercią żony i córki był znaczny i adekwatny do sytuacji. Mieścił się w ramach tzw. reakcji żałoby. Nie spowodował załamania mechanizmów obronnych, czy destrukcji osobowości. Po zdarzeniu powód zachowywał się normalnie, troszczył się o dzieci, zwłaszcza o syna, który wymagał leczenia operacyjnego. W związku z utratą żony i córki u powoda J. J. (1) nie wystąpił trwały uszczerbek na zdrowiu.

Małoletni A. J. (1) został uratowany z płonącego samochodu. W chwili wypadku miał 10 lat. Chłopiec nie pamięta wypadku. O śmierci matki i siostry poinformował go ojciec w szpitalu. Chłopiec był bardzo związany ze zmarłą siostrą. A. J. (1) ciągle zgłasza utrzymujące się problemy z zapamiętywaniem, ma trudności szkolne.

Dziecko ujawnia tęsknotę za zmarłymi. Płacze, kiedy mówi o matce. Odczuwa głęboko brak matki i siostry. Chłopiec nadal bardzo silnie doświadcza emocjonalnych skutków wypadku, boi się utraty innych najbliższych członków rodziny. Ponadto doświadcza lęku, żalu i smutku. A. J. (1) w wyniku śmierci matki i siostry doświadczył głębokiego urazu psychicznego. Dziecko uczestniczyło w wypadku, w którym śmierć poniosły najbliższe osoby, co dodatkowo było ciężkim i urazem. Zaburzenia stresowe pourazowe związane

z utratą najbliższych członków rodziny i bezpośrednim uczestnictwem w wypadku spowodowały u chłopca trwały uszczerbek na zdrowiu w wysokości 5%.

Małoletnia J. J. (2) odczuwa lęk przed utratą rodziny, pomimo opieki

i wsparcia ze strony innych członków rodziny. Powódka doświadczyła utraty najważniejszej

i najbliższej osoby w życiu. Dziewczynka w wyniku śmierci matki i siostry doznała głębokiego urazu psychicznego. Nagły brak najbliższych członków rodziny w domu był szokiem emocjonalnym i źródłem bardzo trudnej zmiany w życiu czteroletniego dziecka. Dziewczynka była silnie związana z matką. Głęboko odczuwa do tej pory jej nieobecność. Żadna inna relacja nie jest w stanie zastąpić i zrekompensować dziecku utraty matki. Wysokość trwałego uszczerbku na zdrowiu związana ze śmiercią matki i siostry wynosi

u małoletniej J. J. (2) 5%.

Mając na względzie powyższe okoliczności oraz uwzględniając okres, który upłynął od wypadku, stan emocjonalny każdego z powodów, ich aktualną sytuację życiową i stwierdzony u powodów A. J. (1) i J. J. (2) uszczerbek na zdrowiu, Sąd Okręgowy uznał, że odpowiednim zadośćuczynieniem po śmierci A. J. (2) będzie w przypadku powoda J. J. (1) kwota 60.000 zł, natomiast w przypadku powodów A. i J. J. (2) kwoty po 80.000 zł. W świetle tych okoliczności Sąd Okręgowy uwzględnił również powództwo o zadośćuczynienie po śmierci A. J. (3) i zasądził zgodnie z żądaniem pozwu na rzecz każdego z powodów kwoty po 30.000 zł.

Ponadto Sąd Okręgowy uznał za zasadne zasądzenie na rzecz powodów stosowanego odszkodowania po śmierci A. J. (2) z uwagi na pogorszenie ich sytuacji życiowej. Zdaniem Sądu pierwszej instancji, po uwzględnieniu już wypłaconych przez Ubezpieczyciela kwot (po 40.000 zł), zasadnym było przyznanie na rzecz powoda J. J. (1) kwoty 80.000 zł i na rzecz powodów A. i J. J. (2) kwot po 50.000 zł. tytułem stosownego odszkodowania. W ocenie Sądu Okręgowego kwota przyznana na rzecz J. J. (1) uwzględniła okoliczność, że w wyniku tragicznej śmierci żony stracił swoje dotychczasowe zatrudnienie, przynoszące mu stały dochód. Nadto z uwagi na konieczność sprawowania opieki nad dziećmi nie mógł i nie miał już możliwości podjęcia zatrudnienia, przynajmniej do 2010 roku, kiedy córka J. rozpoczęła naukę.

Zasądając rzecz J. J. (1) odszkodowanie za znaczne pogorszenie sytuacji życiowej na po śmierci córki A. J. (3). Sąd pierwszej instancji podniósł, że zmarła córka w dacie wypadku miała 9 lat, była zdrowym, radosnym dzieckiem, miała przystąpić do Pierwszej Komunii. Wobec powyższego należało stwierdzić, że to ona wymagałaby przez wiele lat pomocy ze strony ojca i środków na swoje utrzymanie, skoro przez wiele lat realizowałaby swój obowiązek szkolny. Mając na uwadze wiek zmarłego przedwcześnie dziecka Sąd Okręgowy uznał, że nie sposób ustalić, jaką córka powoda skończyłaby szkołę, czy ukończyłaby studia wyższe, jak wyglądałoby jej życie zawodowe i prywatne.

Sąd pierwszej instancji wskazał, że w przeciętnej, normalnie funkcjonującej rodzinie dorosłe dzieci wspierają swoich rodziców, kiedy podejmą pracę zawodową. Nadto pomagają rodzicom w różnych obowiązkach domowych. Prowadzą także z rodzicami wspólne gospodarstwo domowe oraz wspomagają domowy budżet dopóty, dopóki nie założą własnej rodziny. J. J. (1) przed wypadkiem miał troje dzieci, mógł zatem oczekiwać od wszystkich z nich pomocy i ewentualnej opieki w przyszłości, gdyby zaszła taka potrzeba. Nagła śmierć jednego z dzieci zniweczyła jednak te plany i miała tym samym wpływ na jakość życia powoda i jego sytuację majątkową. Konsekwencją tragicznego wypadku było bowiem pozostanie przez powoda w kraju. Jego aktywność życiowa i zawodowa uległy zdecydowanemu osłabieniu, co miało wpływ na sferę majątkową i spowodowało pogorszenie jego sytuacji życiowej.

Wobec powyższego Sąd Okręgowy zasądził na rzecz powoda J. J. (1) kwotę 20.000 zł tytułem odszkodowania za znaczne pogorszenie sytuacji życiowej po śmierci córki A. J. (3) ponad wypłaconą przez Ubezpieczyciela kwoty 25.000 zł.

Apelację od powyższego wyroku wniósł pozwany zaskarżając go w części obejmującej odszkodowanie zasądzone na rzecz powoda J. J. (1) za znaczne pogorszenie sytuacji życiowej po śmierci córki A. J. (3), tj. w zakresie pkt. 1d wyroku - w całości oraz w części obejmującej zadośćuczynienie zasądzone na rzecz powódki J. J. (2) w związku ze śmiercią siostry A. J. (3) (pkt. 3b wyroku) - w zakresie kwoty 20.000 zł.

Skarżący podniósł zarzuty naruszenia prawa materialnego, t.j. art. 446 § 3 k.c. poprzez przyjęcie, że stosownym odszkodowaniem z tytułu pogorszenia sytuacji życiowej powoda J. J. (1) po zgonie córki A. jest kwota 45.000 zł oraz art. 448 k.c. poprzez przyjęcie, że odpowiednią sumą zadośćuczynienia dla powódki J. J. (2) po zgonie siostry A. jest kwota 30.000 zł.

W konkluzji pozwany wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez oddalenie w całości roszczenia powoda J. J. (1) o zasądzenia stosownego odszkodowania z tytułu pogorszenia sytuacji życiowej po zgonie córki A. oraz obniżenie zasądzonej na rzecz małoletniej powódki J. J. (2) kwoty zadośćuczynienia po zgonie siostry A. z kwoty 30.000 zł do kwoty 10.000 zł. Ponadto strona pozwana wniosła o skorygowanie kosztów procesu oraz o zasądzenie na rzecz pozwanego kosztów postępowania apelacyjnego.

W odpowiedzi na apelację powodowie wnieśli o jej oddalenie oraz o zasądzenie od strony pozwanej na rzecz strony powodowej zwrotu kosztów zastępstwa procesowego za instancję odwoławczą według norm przepisanych.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja zasługiwała na częściowe uwzględnienie.

Zasadne w całości okazały się zarzuty wskazujące na brak podstaw do przyznania powodowi J. J. (1) dalszego odszkodowania za znaczne pogorszenie sytuacji życiowej po śmierci córki A. J. (3). Powód w związku ze śmiercią córki nie doznał uszczerbku na zdrowiu. Jego aktywność życiowa nie zmalała. Powód wybudował dom, opiekował się dziećmi, założył nową rodzinę i ma kolejne dziecko – syna A.. Powód ma troje dzieci, na których pomoc może liczyć w przyszłości. Może także liczyć na pomoc partnerki życiowej. W świetle ustalonych w sprawie okoliczności brak jest podstaw do uznania, że od zmarłej córki powód mógłby oczekiwać pomocy ponad przeciętną miarę. Nie można zatem uznać, że śmierć córki A. spowodowała u powoda uszczerbek majątkowy uzasadniający przyznanie odszkodowania wyższego od wypłaconej przez stronę pozwaną w 2008 r. kwoty 25.000 zł.

Częściowo należało także podzielić zarzuty odnoszące się do rozstrzygnięcia w zakresie zadośćuczynienia należnego powódce J. J. (2) w związku ze śmiercią jej siostry A. J. (3). W świetle zebranych w sprawie dowodów zasądzone przez Sąd pierwszej instancji zadośćuczynienie jawi się jako rażąco wygórowane. Skarżący słusznie podnosi, że z wydanej w sprawie opinii biegłej psycholog M. P. wynika, że głównym źródłem cierpienia powódki jest utrata matki. J. J. (2) nadal głęboko odczuwa brak matki. W świetle opinii takiego wniosku nie można wyprowadzić w odniesieniu do relacji

między powódką a zmarłą siostrą. Należy zgodzić się z apelującym, że między siostrami nie wytworzyły się szczególnie silne więzi uczuciowe, skoro podczas przeprowadzonego przez biegłą wywiadu powódka powiedziała, że nie pamięta, jaka była jej siostra (opinia k. 108-109).

Nie można także pominąć tego, że w przypadku zadośćuczynienia wpływ na jego wysokość może mieć także czynnik czasu, jeśli jest ono dochodzone po upływie znacznego okresu od naruszenia dóbr osobistych. Jest to związane z tym, że do określania zadośćuczynienia stosuje się w drodze analogii kryteria wskazane w przepisie art. 363 § 2 k.c., którego celem jest dążenie do możliwie pełnej kompensaty szkody, a ta w przypadku szkody niemajątkowej powiązana jest z wysokością stopy życiowej społeczeństwa, która może zmieniać się w czasie (por. wyroki SN z 10 lutego 2000 r., II CKN 725/98, niepubl.; z 30 stycznia 2004 r., I CK 131/03; z 16 kwietnia 2009 r., I CSK 524/08, niepubl.; z 17 listopada 2006 r., V CSK 266/06; z 26 listopada 2009 r., III CSK 62/99; z 18 lutego 2010 r., II CSK 434/09; z 12 lutego 2011 r., I CSK 243/10, niepubl.).

W świetle ustalonych w sprawie okoliczności, a także mając na uwadze okres siedmiu lat, jaki upłynął od wypadku do wystąpienia z powództwem, za odpowiednie w rozumieniu art. 448 k.c. zadośćuczynienie dla powódki za naruszenie dobra osobistego w postaci więzi rodzinnych z siostrą należało uznać kwotę 15.000 zł.

Mając powyższe na uwadze, Sąd Apelacyjny zmienił zaskarżony wyrok na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. przez oddalenie powództwa w zakresie odszkodowania w kwocie 20.000 zł dochodzonego przez powoda J. J. (1) w związku ze śmiercią A. J. (3) i obniżenie zadośćuczynienia należnego powódce J. J. (2) w związku ze śmiercią A. J. (3) do kwoty 15.000 zł oraz oddalenie powództwa z tego tytułu w pozostałej części.

Dalej idąca apelacja podlegała oddaleniu na podstawie art. 385 k.p.c. Nie można bowiem zgodzić się ze skarżącym, że utrata przez powódkę jedynej siostry uzasadniała przyznanie zadośćuczynienia w postulowanej w apelacji kwocie 10.000 zł.

O kosztach postępowania apelacyjnego w części odnoszącej się do powoda orzeczono z mocy art. 98 k.p.c. w zw. z art. 108 § 1 i art. 391 § 1 k.p.c. Na zasądzoną na rzecz strony pozwanej od powoda kwotę 2.800 zł składa się opłata od apelacji (1.000 zł) i wynagrodzenie pełnomocnika odpowiadające 75% stawki minimalnej (1.800 zł).

Z uwagi na wiek małoletniej powódki i charakter dochodzonego roszczenia, którego wysokość zależała od uznania sądu, w odniesieniu do kosztów postępowania apelacyjnego w części dotyczącej powódki należało zastosować art. 102 k.p.c. w zw. z art. 108 § 1 i art. 391 § 1 k.p.c. i nie obciążać powódki obowiązkiem zwrotu tychże kosztów na rzecz strony pozwanej.